

בס"ד. ש"פ ויקרא, פרשת החודש, ראש חודש ניסן, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה¹, ומובא במאמרי אדמו"ר הצמח צדק² ואדמו"ר מהר"ש³ מ"ש במד"ר⁴ עה"פ, משבחר הקב"ה בעולמו קבע בו ראשי חדשים ושנים, וכשבחר ביעקב ובניו קבע בו ר"ח של גאולה. והענין בזה⁵, שב' הענינים שבכתוב, חדשים (סתם) וחדשי השנה, הם כנגד ב' הענינים דמשבחר הקב"ה בעולמו וכשבחר ביעקב ובניו, והיינו, שענין חדשי השנה קשור עם בחירת הקב"ה בעולמו, שקאי על כל עניני העולם, כולל גם המאורות שברקיע השמים, המאור הגדול (שמש) והמאור הקטן (ירח), שבאופן ההילוך שלהם תלוי קביעות ראשי חדשים ושנים, כמ"ש⁶ יהי מאורות גו' והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים, וענין החדשים (סתם) קשור עם הבחירה ביעקב ובניו, שזוהי מציאותם של ישראל שלמעלה מהעולם. וזהו כללות החילוק שבין תשרי לניסן⁷, שתשרי הוא הראש להנהגה טבעית, וניסן הוא הראש להנהגה נסית שלמעלה מהטבע. וכידוע מ"ש בעקידה⁸ שעל ב' אופנים יכולים אנו לידע גדולת הבורא, מההנהגה תמידית בדרך הטבע, ומההנהגה הנסית, כמו ביצי"מ וקרי"ס, שהו"ע שידוד המערכות וביטול הטבע, שבוה ניכר גדולת הבורא עוד יותר מאשר בהנהגת הטבע. וזהו החילוק שבין תשרי לניסן, שתשרי ענינו הנהגת העולם ע"פ טבע, שזהו אופן הנהגת הקב"ה בעולמו, וניסן ענינו הנהגה נסית שלמעלה מהטבע, שזהו אופן הנהגת הקב"ה עם ישראל (יעקב ובניו), שעז"נ החודש הזה לכם, לכם דייקא, ע"ד מ"ש⁹ יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך¹⁰. וזהו גם מ"ש בגמרא¹¹ בפירוש דברי המשנה¹² באחד בניסן ר"ה למלכים, לא שנו

(7) ראה גם אוה"ת בראשית יח, ב ואילך.
רד"ה התודש תרג"ד. תרס"ו. תרע"ח (דפ' החודש). ועוד.

(8) פ' בא עה"פ החודש גו' (שער לת).
הובא ונתבאר בהדרושים שבהערה הקודמת.

(9) משלי ה, יז.

(10) שמו"ר שם, כג.

(11) ר"ה ג, א.

(12) ריש ר"ה.

(1) בא יב, ב — התחלת פ' החודש.

(2) אוה"ת בא ע' רסד. כרך ח' ע' ב'תתקכ.

ועוד.

(3) סה"מ תרל"ד ע' קס ואילך.

(4) שמו"ר פט"ו, יא.

(5) ראה רד"ה זה הש"ת (סה"מ הש"ת ע')

(19).

(6) בראשית א, טז.

אלא למלכי ישראל, אבל למלכי אומות העולם מתשרי מנינן, וכיון שכל ישראל בני מלכים הם¹³, ויתירה מזה, שכל ישראל מלכים הם (כדאיתא בתקו"ז¹⁴), נמצא, שאחד בניסן הוא ר"ה לכל ישראל (משא"כ אומות העולם ששייכים לתשרי), ולכן נאמר החודש הזה לכם דוקא.

ב) והנה בענינו של חודש ניסן איתא במדרש שם, שבו נגאלו ישראל ממצרים, ובו עתידין ליגאל, שנאמר¹⁵ כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות. והיינו, שבחודש ניסן גופא ישנם ב' ענינים, הגאולה ממצרים, והגאולה העתידה. וצריך להבין, הרי ידוע שהגאולה העתידה תהי' באופן נעלה יותר באין ערוך מהגאולה ממצרים, וכמודגש בלשון הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, בכ"ף הדמיון, כיון שלעת"ל יהיו נפלאות גם בערך לימי צאתך מארץ מצרים¹⁶, ועד שזכירת יצי"מ לעת"ל תהי' בדרך טפל בלבד¹⁷, ולמה כולל שניהם יחד בענין חודש של גאולה (החודש הזה לכם שנקבע משבחר ביעקב ובניו), שבו נגאלו ישראל ממצרים, ובו עתידין ליגאל, שבזה מודגש שגם כאשר עתידין ליגאל אזי יהי' מעלת הענין שנגאלו ממצרים. ונקודת הביאור בזה, שהחידוש של הגאולה העתידה לגבי הגאולה ממצרים הוא, שהגילוי דיצי"מ הי' באופן של המשכה מלמעלה בדרך אתעדל"ע (שהרי עדיין לא היתה עבודת המטה), ואילו בגאולה העתידה יהיו הגילויים מצד וע"י הקדמת עבודתם של ישראל בכח עצמם, שזהו מה שנתחדש ביצי"מ, כשבחר ביעקב ובניו, לגבי המעמד ומצב דמשבחר הקב"ה בעולמו¹⁸, שכל הענינים יהיו ע"י עבודתם של ישראל בכח עצמם, שעושים דירה לו ית' בתחתונים¹⁹. אמנם, כדי שתוכל להיות עבודת המטה, יש צורך בסיוע ונתינת כח מלמעלה, שזהו"ע הגילוי דיצי"מ. ולכן גם לעת"ל, בגמר העבודה, תהי' מעלת הענין דיצי"מ, שאז התחיל כללות ענין עבודת המטה בכח עצמו, שע"ז פועלים את הגילויים דלעת"ל.

ג) ולהבין זה יש להקדים תחלה ביאור ג' ענינים הנ"ל, הנהגה טבעית (משבחר בעולמו), הנהגה נסית דיצי"מ (כשבחר ביעקב ובניו), והנהגה נסית דהגאולה העתידה (בגמר עבודתם של ישראל). והענין

(17) ברכות יב, סע"ב.

(18) ראה גם תו"מ סה"מ ניסן ע' שצו.

(19) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ד

(16) ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(13) שבת סז, א.

(14) בהקדמה (א, ב).

(15) מיכה ז, טו.

(16) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ח"א ע' תפז).

בזה, דהנה, במעשה בראשית נאמר ל"ב פעמים שם אלקים²⁰, והיינו, לפי שבריא את העולם היא רק מצד שם אלקים, שעז"נ²¹ שמש ומגן הוי' אלקים, דכמו שהמגן ונרתק מכסה ומסתיר על השמש, כך שם אלקים מכסה ומסתיר על שם הוי', וכידוע שאלקים בגימטריא הטבע²², דטבע הוא מלשון טובעו בים סוף²³, כמו דבר המכוסה במים, היינו, שהעולם מכסה על האור האלקי, ועד כדי כך שמצד העולם עצמו יש נתינת מקום לומר שאין בעה"ב לבירה זו²⁴ ח"ו. אמנם, ביצי"מ שהי' ע"י נסים היוצאים מדרכי הטבע, כמו קריעת ים סוף כו', הי' גילוי שם הוי' שלמעלה מהעולם, וזהו מ"ש²⁵ וארא גו' ושמי הוי' לא נודעתי להם גו' לכן אמור לבני ישראל אני הוי' וגו', שקודם יצי"מ לא הי' הגילוי דשם הוי', שזהו מה שנתחדש ביצי"מ כו'. וענין זה מתחיל מר"ח ניסן²⁶, ראש חדשים, דהנה ידוע²⁷ שי"ב ראשי חדשים הם כנגד י"ב צירופי שם הוי' (שהם למעלה מי"ב החדשים כפי שהם מצד ברה"ע, שהם כנגד י"ב צירופי שם אדנ"י), ובר"ח ניסן מאיר צירוף הראשון שהוא שם הוי' ככתבו (כסדרו), שבו נכללים גם כל שאר הצירופים דשם הוי' שבכל החדשים, ולכן הוא ראש חדשים²⁸. וזהו גם מה שאמרו רז"ל²⁹ מ"ט דרשב"ג (דאמר שתי שבתות קודם הפסח שואלין ודורשין בהלכות הפסח), שהרי משה עומד בראש החודש ומזהיר על הפסח, שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים, וכתיב³⁰ דברו אל כל עדת ישראל לאמר גו' ויקחו להם איש שה לבית אבות וגו', והיינו, לפי שמר"ח ניסן ואילך התחיל להאיר שם הוי'.

והנה אף שביצי"מ האיר שם הוי', שלכן היתה אז הנהגה נסית שלמעלה מהנהגה טבעית שמצד שם אלקים, מ"מ, בגאולה העתידה יהי' גילוי נעלה יותר באין ערוך. וזהו שלעתיד לבוא כתיב³¹ ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו זה הוי' קוינו לו גו' (כדאיתא בסוף מסכת תענית), שאז יאמרו ב"פ זה, משא"כ ביצי"מ אמרו זה פעם אחת,

26) ראה גם ד"ה החודש תרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ע' לו).

27) פרדס שער יג פ"ג. סידור האריז"ל כוונת ראש חודש. משנת חסידים סדר מועד מסכת ניסן ואילך (בכוונת כל חודש). ובכ"מ.

28) ראה גם סה"מ תרס"ה ע' קיח. סה"מ אעת"ר ע' סה.

29) פסחים ז, ב.

30) בא יב, ג.

31) ישעי' כה, ט. וראה שמו"ר ספכ"ג.

20) זהר חדש צד, ד. צו, ב. קיב, ג.

21) תהלים פד, יב.

22) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב.

ר"ח שער האהבה פ"ו (ד"ה והמרגיל). שו"ת חכם צבי ס"ח. תניא שעהיוה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, סע"ב ואילך.

23) בשלח טו, ד. וראה אוה"ת שה"ש ח"א ע' שטו. סה"מ תרפ"ט ע' 43. וש"נ.

24) ראה ב"ר רפל"ט.

25) ר"פ וארא.

26) ר"פ וארא.

כמ"ש בקרי"ס זה א"לי³², והיינו, לפי שהגילוי דלעתיד יהי' נעלה יותר מהגילוי שהי' ביצי"מ. והענין בזה³³, ששם הוי' שנתגלה ביצי"מ הוא שם הוי' דלתתא, שעם היותו למעלה מהעולם, מ"מ, יש לו שייכות לעולם (ועד שנמשך ומתלבש גם בשם אלקים), אבל לעתיד לבוא יתגלה שם הוי' דלעילא, שהוא העצם דשם הוי' שלמעלה לגמרי משייכות לעולם.

(ד) **ועפ"ז** יש לומר, שב' הענינים שבחודש ניסן, שבו נגאלו ישראל ממצרים ובו עתידין ליגאל, נרמזים בב' הענינים שבכתוב החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה, חדשי השנה וחדשים סתם. והענין בזה, דמ"ש ראשון הוא לכם לחדשי השנה רומז על הגאולה ממצרים, שבה נאמר פעם אחת זה, בגימטריא י"ב, שזהו מספר חדשי השנה, והיינו, לפי שאז האיר רק שם הוי' דלתתא, שכיון שיש לו שייכות לעולם, הרי הוא עדיין בדוגמת הענין דמשבחר הקב"ה בעולמו (שנרמז בחדשי השנה כנ"ל). ומ"ש החודש הזה לכם ראש חדשים, שזהו מה שנתחדש משבחר ביעקב ובניו דוקא, הרי זה רומז בעיקר על הגאולה העתידה, שאז יהי' גילוי שם הוי' דלעילא שלמעלה לגמרי משייכות לעולם³⁴.

אך עפ"ז צריך להבין, מהי ההוספה דראשון הוא לכם לחדשי השנה לגבי מש"נ החודש הזה לכם ראש חדשים, דלכאורה, כיון שלעת"ל יהי' גילוי שם הוי' דלעילא, שזהו אמיתית הענין דהחודש הזה לכם ראש חדשים, למה יהי' צורך אז גם בגילוי שם הוי' דלתתא, שהוא עדיין בבחינת חדשי השנה, ע"ד משבחר בעולמו בלבד.

(ה) **ויובן** בהקדם תורת הרב המגיד³⁵ בפירוש מ"ש³⁶ ועינינו מאירות כשמש וכירח³⁷, דלכאורה אינו מובן, מהו הטעם שלאחרי שמזכירים מעלת השמש, מוסיפים ומזכירים גם ענין הירח, הרי אור הירח אינו בערך לאור השמש, וע"ד שרגא בטיהרא מאי אהני³⁸. ומבאר הה"מ, שהשמש אינו מקבל משום דבר, והירח היא מקבלת האור מן השמש, אך

תרכ"ז ס"ע תלו ואילך. וראה גם אוה"ת

במדבר ע' מז.

(36) פיוט "נשמת" בתפלת שחרית לשבת

וי"ט. ועוד.

(37) ראה גם אוה"ת בא ע' רסג.

(38) חולין ס, ב.

(32) בשלח טו, ב. שמו"ר שם.

(33) ראה גם אוה"ת בא (כרך ח') ס"ע

ב'תקכה ואילך. סה"מ תרכ"ו ע' לז.

(34) ראה גם ד"ה החודש דער"ח ניסן

תשל"ז (סה"מ תשל"ז ס"ע 181 ואילך).

(35) או"ת פד, ד. הובא ונתבאר באוה"ת

ואתחנן ע' קט"י. ר"ה ס"ע א"ת ואילך. סה"מ

בזה יש לה תענוג יותר, כי השמש אין לה תענוג, כי תענוג תמידי אינו תענוג, אבל הירח יש לה תענוג בהגיע לה אור, והתענוג היא מדריגה גדולה כו'. וכללות הענין בזה, שאור השמש שאין בו שינויים מורה על ההמשכה מלמעלה, ואילו אור הירח שיש בו שינויים (שהרי בסוף החודש הלבנה היא בהעלם, ואח"כ נעשה מולד הלבנה כו'), מורה על העבודה של המקבל בכח עצמו דוקא (שהרי אור הלבנה אינו רק השתקפות אור השמש, אלא שעי"ז מאיר גם האור העצמי של הירח³⁹), ובזה דוקא הוא עיקר התענוג.

ויש להוסיף, שעפ"ז אפשר לבאר גם בנוגע לצירוף שם הוי' שמאיר בחודש ניסן, שהוא שם הוי' כסדרו (כנ"ל ס"ג), כמבואר במשנת חסידים⁴⁰ שנרמז בפסוק⁴¹ ישמחו השמים ותגל הארץ (ר"ת הוי' כסדרו), דלכאורה אינו מובן, מהו היתרון דתגל הארץ, לאחרי שכבר נאמר ישמחו השמים, שהוא ענין נעלה יותר. אך הענין הוא, שהחילוק דשמים וארץ הוא ע"ד החילוק דשמש וירח, שהרי הארץ מקבלת מהשמים כשם שהירח מקבל מהשמש. ומצד מעלת העבודה של המקבל בכח עצמו (ירח, ארץ), יש יתרון בענין ותגל הארץ גם לאחרי שישנו כבר הענין דישמחו השמים.

והענין בעבודה הוא החילוק שבין ב' אופני העבודה דאתכפיא ואתהפכא, שהם ב' אופני העבודה דבעלי תשובה וצדיקים. דהנה, עבודת הצדיקים היא באופן של אתהפכא, שלכן אינם צריכים להתעסק עם הרע כו', אלא כל עבודתם היא באופן דילכו מחיל אל חיל⁴², שהו"ע ההליכה בעילוי אחר עילוי בקדושה גופא. משא"כ עבודת בעלי תשובה היא באופן של אתכפיא, שצריכים להלחם עם הרע ולכפותו תמיד [דלא כמו צדיק שנקרא עבד ה', שכבר עבד וגמר לגמרי עבודת המלחמה עם הרע, אלא נקרא בשם עובד אלקים, לשון הוה, כיון שהמלחמה עם הרע היא אצלו בתמידות⁴³], ובפרט ע"פ הידוע⁴⁴ שבע"ת צריך זהירות יתירה בחומרות וסייגים לפי שסורו רע כו'. והרי אף שגדלה מעלת העבודה דאתהפכא על העבודה דאתכפיא, מ"מ, עיקר התענוג הוא בעבודה דאתכפיא דוקא, כי, להיותה באופן של מלחמה כו', מודגש בה מעלת העבודה בכח עצמו. וזוהי גם המעלה דיצי"מ, שאז היתה העבודה

(42) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

(43) תניא פט"ו.

(44) ראה לקו"ת ואתחננו ט, ד.

(39) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אור הלבנה (כרך ג ע' רצה ואילך). וש"נ.

(40) מסכת ניסן בתחלתה.

(41) תהלים צו, יא.

באופן של אתכפיא, וכמבואר בתניא⁴⁵ בפירוש הכתוב⁴⁶ כי ברח העם, שהרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו כו', ולכן הוצרך להיות אופן העבודה דבעל תשובה. ומצד גודל המעלה שבאופן העבודה דיצי"מ, יהיו מזכירין יצי"מ גם לעת"ל⁴⁷. ויתירה מזה, שגם לעת"ל יצטרך להיות ענין התשובה, כמאמר⁴⁸ משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא.

ו) **ועפ"ז יש לבאר מ"ש החודש הזה לכם ראש חדשים (ומוסיף)** ראשון הוא לכם לחדשי השנה, שגם כאשר יתגלה לעת"ל אמיתית הענין דהחודש הזה לכם ראש חדשים, שהו"ע גילוי שם הוי' דלעילא שלמעלה לגמרי מהעולם, אזי יהי' גם הענין דחדשי השנה, שהו"ע גילוי שם הוי' דלתתא, שיש לו שייכות לעולם, שנתגלה ביצי"מ, והיינו לפי שהחידוש שביצי"מ, כשבחר ביעקב ובניו, הו"ע עבודתם של ישראל בהעולם בכח עצמם, שדוקא עי"ז באים להגילויים דלעת"ל. וזהו שמוסיף הכתוב ראשון הוא לכם לחדשי השנה לאחרי מש"נ החודש הזה לכם ראש חדשים (ע"ד ההוספה דירח לאחרי שמש, וההוספה דותגל הארץ לאחרי ישמחו השמים), כיון שלעת"ל תורגש מעלת עבודתם של ישראל בכח עצמם, שע"ז נעשה דירה לו ית' בתחתונים, וכמ"ש⁴⁹ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר (עיני בשר, וגם הכשר הגשמי גופא⁵⁰) גו' כי פי הוי' דיבר, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.



(48) ראה זח"ג קנג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ.
(49) ישעי' מ, ה.
(50) ראה לקו"ש חט"ו ע' 44, ובהנסמן שם.

(45) פל"א.
(46) בשלח יד, ה.
(47) ראה סד"ה כימי צאתך מארמ"צ תש"ח (סה"מ תש"ח ע' 107 ואילך).